

Sivatagi só

Zsidó bácsinak találtak valamit a fejében.

Csak állt a térkép előtt, szótlánul, és a távolba meredt, talán lágyan remegő hangával borított réteket látott maga előtt, amelyeket emberi hang sosem borzolt, vagy otromba elégedettséggel terpeszkedő, világűrsötét tengerfelszín, amelynek nincs semmilyen üzenete. Az arca sápadt és kifejezéstelen maradt, mint egy idióta szerzetesnek, aki addig ingerli a köré gyűlt köznépet, amíg egy szép, derűs napon az éles fogú, habzó szájú gyerekördögök darabjaira nem szaggatják.

Zsidó bácsi földrajzot tanított. Némán sétált be az osztályba, és rá se hederített, hogy felállunk-e neki vagy sem. Kifüggesztette a szakadozott szélű világtérképet a táblára, percekig vacakolt vele, további percekig matatott az osztálykönyvben, majd felnézve belőle mélyet sóhajtott, mint amikor lusta gejzír lök ki magából egy adag fáradt gőzt.

Sokan imádták Zsidó bácsi óráit, mert azt csinálhattak, amit akartak, mégsem tört ki zűrzavar, a jelenléte megmagyarázhatatlan módon fegyelemre készítette a legmegátalkodottabb rendbontókat is. Nem nagyon szóltak másról az órái, mint erről a jelenlétről, mert szavakba és mondatokba ágyazott tárgyi tudást nem adott át nekünk. Olykor ugyan szétesztott néhány fénymásolt papírt, amelyeken rajzok és mondatok álltak, de ezek aligha voltak a hivatalos tananyag részei. Különös országokról és tájakról szóltak a mondatok, nagyon furcsa nevű helyekről, és a mellékelt rajzok sem voltak ismerősebbek. Loghköküh, Zölülügh, Szjalli, Lallamisshi, Munguro. Templomnyi gyümölcsök a sűrű párában, a héj alatt megbúvó, részegen sorvadó emberek; csupagyomor gömbállatok, sárkányhüllők és emberevő szíromcsapdák a déli mocsarakban; egyszarvú alakú véryomok a gyűrt pálmaháncsokon. Mindegyik lap tetején egy idegenül hangzó név: Mahruh. Úgy sejtettem, nem Zsidó bácsi találta ki ezeket az országokat, hanem olvasott egy mesét, és annak a képei pörögnek a szeme előtt, amit nem tud rendesen visszaadni, ezért burkolózik némaságba. Ezt viszont valamiért illetlennek találtam volna hangosan kimondani.

Zsidó bácsi óráin nem hangoskodtunk, leveleket írogattunk egymásnak, olvastunk a pad alatt, ötödölöztünk, vagy csak néztük a tábla előtt függő, rojtos szélű világtérképet és az előtte csüggedten álló Zsidó bácsit.

Olykor belekezdett egy előadásba arról, mitől van nyár és tél, de láthatóan maga sem hitte el, amiről beszél, selymes mosoly bujdosott az arcán, mint egy pajkos oroslánmajomnak. Néha sétálgatott a padsorok között, országneveket sorolt, és rá-rámutatott valamelyikünkre, hogy mondjuk meg, melyik kontinensen van egyik vagy másik ország, de teljesen mindegy volt neki, hogy helyes-e a válasz. Beszélt arról, hogyan keletkeztek a hegyvonulatok, és milyen medencék, árkok meg gerincek húzódtak azokon a területeken, ahol ma tavak, dombságok vagy fennsíkok tarkítják a tájat, de a mai neveket nem sorolta el, csak a régieket, a történelem előtti időkből. A legtöbbször viszont egyszerűen ácsorgott, nézegette a világtérképet és a távoli tájat, ami a szeme előtt hullámozott, és amit senki más nem láthatott.

Sokan imádták Zsidó bácsit, mert nem volt szigorú, de én nem bírtam elviselni. Ingerelt a közömbössége és a lekezelő modora, amivel száműzött bennünket a saját univerzumából. Egyre kevésbé érdekelt őt, amit mások világnak neveznek, és egyre vonzóbbnak találta, amit ő nagy titokban világnak nevezett. Ezt a mondatot Nyunnyó bácsitól tanultam, aki egy kedves svájci írójánál olvasta. Azt mondta, ez a Robert nevű svájci író szelíd, egyszerű ember volt, aki egyszer csak a fejébe vette, hogy őrült, pedig az orvosok ennek semmi jelét nem találták nála. Addigra már írt néhány könyvet, amelyek ma világhírűek, de akkoriban nem tudott megélni belőlük. Abbahagyta az írást, és lassan mindenki megfeledkezett róla, évtizedekig egyedül élt egy diliházban, ahonnan hosszú sétákra indult a hegyek közé. Végül egy behavazott mezőn találtak rá az összefagyott holttestére. De nem ez a lényeg, a lényeg a meséiben van, mondta Nyunnyó bácsi, és nekem erről Zsidó bácsi jutott az eszembe.

A legjobban talán az zavart, hogy nem tudtam, hogyan kérhetnék bebocsátást az ő titkos meséibe.

Mielőtt erre rájöhettem volna, Zsidó bácsi eltűnt. Állítólag egyedül lakott, de senki nem tudta, hol. Úgy képzeltem, egy roskadozó házban, gyíkok és mezei egerek társaságában tölti az estéit, ötszázéves könyveket lapozgatva pislákoló gyertyafényben. Gergő úgy gondolta, nem a faluban lakik, hanem beutazik valahonnan, Szerdahelyről vagy Pozsonyból, ahol egy penészszagú egyszobás lakásban tengődhet, és rühös kóbor macskák falják fel a kajáját.

Néhány hét után terjedt el a hír, hogy Zsidó bácsi azért tűnt el, mert találtak valamit a fejében. Talán egy vérrögöt vagy egy daganatot, ami már évekkel ezelőtt befészkelte magát Zsidó bácsi koponyájába, és szép lassan növekedett, egyre nagyobb teret követelve magának. Úgy kezdett viselkedni, mint egy másik agy, rebegte maga elé meghökkenten Gergő, pedig nem tudhatott semmit az egésztől.

Amikor az a valami Zsidó bácsi fejében már akkora lett, hogy nem nagyon fért el az agya mellett, hirtelen rettenetes fejfájás kezdte gyötörni, és elvesztette az eszméletét. Csak jóval később találtak rá, eszméletlenül. A kórházban tért magához.

Hetekre eltűnt, és már majdnem elfeledkeztünk róla, amikor egy nap besétált a földrajzórára a hóna alatt az összetekert világtérképével. Ziláltabb volt a megjelenése, kevéske, gyér haja összevissza állt, ingje gyűrött volt, nadrágján halvány foltocskák, és a szeme fáradt, vérekes. Bágyadt, élettelen mosoly remegett az arcán, és ahogy végignézett a néma osztályon, mindenki azt várta, hogy azonnal összeesik.

Ez már nem ugyanaz a Zsidó bácsi volt. Elhomályosult a látása, és a szemét törölgette mániákusan. Szédelegve botorkált a padok között, és kiosztott néhány fénymásolt papírt, nem mindenkinek, hanem csak annak, aki épp az útjába került. Elmaszatolódott félmondatok álltak a lapokon: Kolibrilányok vonulása a jégcsapok között, gömbfejű mérges mohák kipárolgása, a Fehér Egyszarvú nyomát kergető bódult vadászok; és persze a titokzatos országnevek: Shappukúna, Pikkopürle, Nimvrakin. Zsidó bácsi kitámolygott a világtérkép elé, szembefordult vele, és mintha mormogott volna valamit, de nem értettük. Hirtelen megfordult, az asztalához ballagott, leroskadt a székére, és kinyitotta az osztálykönyvet. Találomra kiválasztott egy nevet, és kihívta felelni, amire még sosem volt példa.

Répás Ferike ott állt a világtérkép előtt, és várta, mi fog történni. Hallottuk, ahogy csobog a víz a vezetékekben, mint a bélcsatornában a pépek, és idegesítően ro-

poztak a tanterem rozszant bútorai. Valaki a kőzűjével kapirgálta a padját, és az egyik hátsó padban hosszan gyűrogették a kiosztott papírokat.

Zsidó bácsi szűcskeként pattant fel, amire mind hátrahűkűltűnk, és éktelen hangon kezdett ordítani: óriások, óriások! Ott termett a halálra vált ábrázatú Répás Ferike előtt, és csépelni kezdte az arcát a puha, finom kis kezével, olyan erővel, amit soha nem néztűnk volna ki belűle, és közben megállás nélkül ordibálta éles hangon: óriások, óriások! Kűrbeszaladt néhányszor Répás Ferike kűrűl, tépte közben a ritkás szálű haját, majd összevissza mutogatni kezdett, mintha ott lennének kűrűlűtte azok a bizonyos óriások.

Kirohant az osztálybűl, és mi lihegve néztűnk utána. Soha nem éreztem még olyan megmagyarázhatatlan fáradságot, mint Zsidó bácsi mutatványa után.

A folyosón szedték össze az élettelen testét. Pontosabban nem volt még teljesen élettelen, a mentűk bevitték a kűrházba, bennűnket pedig nyugtatgattak, hogy amit láttűnk, az egy teljesen normális roham volt, mert Zsidó bácsinak van a fejében valami, aminek nem kellene ott lennie. Attűl lát furcsaságokat maga kűrűl.

Mindenre létezik racionális magyarázat, fűleg arra, amire látszűlag nem.

Két hét műlva érkezett a hír, hogy mikűzben megprűbálták kimetszeni Zsidó bácsi fejébűl azt a betolakodót, ő jobbnak látta kiszállni a játékbűl. Állítűlag kinyűlt a szeme a műtét közben, és prűbált kűréselni valamit a száján, de már nem sikerűlt neki.

Elmentűnk Gergűvel a temetésére, amit a faluban tartottak, lehet, mégis itt lakott valahol, de most már elég mindegy, pontosan hol. Jólesű érzés volt, hogy kijűhetek majd megnézni a sírját – valahogy mégis megkedveltem a végére. A temetésen szemerkűlt az esű, de fel-felsűtűtt közben a nap, mintha teljesen összezavarodott volna az égbolt. Kevesen jűttek el, még a tanári karbűl se mindenki, és aki eljűtt, az se ment kűzel a koporsűhűz, mintha valami ragálytűl tartanának. Miután a kántor elzengett egykét erűtlen éneket, és a pap elmondott néhány nehézkes kűnyűrgést, kiállt a koporsű elé egy vészna, kissé gűrnyedt, fátyolos tekintetű fiatalember, aki zavarba ejtű műdon hasonlított Zsidó bácsira, és remegű hangon elsuttogott néhány verssort. Elmondta egyszer, elmondta még egyszer, és még egyszer. Sokszor elmondta, mintha soha nem akarná abbahagyni. A ministránsok egymásra néztek, és alig bírták visszafűjtani a rűhűgést, a gyász nép kényelmetlenül tiprűdott, a pap a kántor tekintetét kereste. A fiatalember egyszer csak abbahagyta, és felszűvűdott a tűbbiek kűzűtt, mintha a tűvűbbiek már nem érdekelnék.

Legelűbb a part fogy el, késűbb minden sziget és zátony, aztán a tenger, aztán az égbolt, aztán a fény, aztán a sűtűtség, végűl semmi sem lesz.

Ezt mondogatta az ismeretlen fiatalember.

Amikor kimentem Zsidó bácsi sírjához, elismételtem ezeket a sorokat, és amikor odaértem, hogy elfogy a sűtűtség, furcsa émelygés tűrt rám. A pillanat tűredékéig úgy tűnt, ebbűl a zuhanásbűl nincs menekvés, aztán felnéztem, és magas, fenyegetű, sűtét alakokat láttam magam kűrűl.

Unottan búlogattak a temetű réveteg nyárfái.